Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Wydział Neofilologii
Katedra Orientalistyki
Numer albumu: 419502

Joanna Nowotna

Płatności elektroniczne w Chinach: Tło historyczne, stan obecny i perspektywy rozwoju

E-payment in China: Historical background, current state and perspectives of development

Praca licencjacka
Napisana pod kierunkiem
dr. Kamila Burkiewicza

Poznań 2018

Poznań, dnia .....
(data)

OŚWIADCZENIE

Ja, niżej podpisana ....., studentka Wydziału ..... Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oświadczam, że przedkładaną pracę dyplomową pt: ..... napisałam samodzielnie. Oznacza to, że przy pisaniu pracy, poza niezbędnymi konsultacjami, nie korzystałam z pomocy innych osób, a w szczególności nie zlecałam opracowania rozprawy lub jej części innym osobom, ani nie odpisywałam tej rozprawy lub jej części od innych osób.

Oświadczam również, że egzemplarz pracy dyplomowej w wersji drukowanej jest całkowicie zgodny z egzemplarzem pracy dyplomowej w wersji elektronicznej.

Jednocześnie przyjmuję do wiadomości, że przypisanie sobie, w pracy dyplomowej, autorstwa istotnego fragmentu lub innych elementów cudzego utworu lub ustalenia naukowego stanowi podstawę stwierdzenia nieważności postępowania w sprawie nadania tytułu zawodowego.

[ ]* - wyrażam zgodę na udostępnianie mojej pracy w czytelni Archiwum UAM

[ ]* - wyrażam zgodę na udostępnianie mojej pracy w zakresie koniecznym do ochrony mojego prawa do autorstwa lub praw osób trzecich

* Należy wpisać TAK w przypadku wyrażenia zgody na udostępnianie pracy w czytelni Archiwum UAM, NIE w przypadku braku zgody. Niewypełnienie pola oznacza brak zgody na udostępnianie pracy.

.....
(czytelny podpis studenta)

Spis treści

Wstęp 7

Rozdział 1: Płatności w Chinach: Rys historyczny i stan obecny

1.1 Ewolucja środków płatniczych 9
1.2 Charakterystyka yuana 12
1.3 Wprowadzenie do płatności elektronicznych 13
1.3.1 Zhifubao i narzędzia oferowane przez Weixina 14

Rozdział 2: Czynniki rozwoju i rola płatności elektronicznych

2.1 Powody popularności płatności elektronicznych w Państwie Środka 17
2.2 Zagrożenia płynące z korzystania z usług oferowanych przez WeChata i Alipay 21
2.3 Chiny na tle reszty świata 22

Rozdział 3: Najnowsze tendencje i możliwe kierunki rozwoju

3.1 Droga ku społeczeństwu bezgotówkowemu 25
3.2 Potencjalne niebezpieczeństwa wynikające z wdrożenia modelu społeczeństwa bezgotówkowego 28

Podsumowanie 31

Bibliografia 33

Płatności elektroniczne w Chinach: Tło historyczne, stan obecny i perspektywy rozwoju (streszczenie) 37

E-payment in China: Historical background, current state and perspectives of development (streszczenie w języku angielskim) 38

中国电子支付市场：历史背景、目前状况和发展趋势 (streszczenie w języku chińskim) 39

Spis ilustracji 41

Indeks pojęć i nazw własnych przywołanych w pracy 43

Wstęp

Późną jesienią 2017 roku autorka niniejszej pracy wybrała się do jednego z pekińskich sklepów z elektroniką. Sprzedawca, wskazując na tabliczkę z kodem QR do Alipay, zapytał: „Czy w Twoim kraju macie coś takiego?" Przeczącą odpowiedź skwitował krótkim stwierdzeniem: „Ale jesteście zacofani".

Powyższa anegdota to tylko małe, osobiste doświadczenie pokazujące ogrom zmian na chińskim rynku płatności. Uważane kiedyś za odtwórcze i zacofane, Państwo Środka ma ambicje zostać światowym liderem nowych technologii. Jedną z gałęzi tych technologii są właśnie płatności elektroniczne. Na czym one polegają i co ze sobą niosą?

Niniejsza praca stanowi próbę zgłębienia powyższej problematyki i odpowiedzenia na postawione pytanie. Celem niezbędnego wprowadzenia, pierwszy rozdział przybliża również historię rozwoju pieniądza od najwcześniejszych okresów kształtowania cywilizacji chińskiej. Czytelnik dowie się, jaką ewolucje przeszły środki płatnicze w czasach panowania kolejnych dynastii i okresie nowożytnym. Osobny podrozdział poświęcono charakterystyce chińskiej waluty – yuanowi. Kolejna część opisuje dwie najbardziej popularne platformy do prowadzenia płatności elektronicznych, tj. „Portfel" WeChata oraz usługi oferowane przez Alipay, a także powiązane z nimi oprogramowanie i narzędzia. W drugim rozdziale autorka analizuje przyczyny niezwykłej popularności rozliczeń bezgotówkowych w Chinach, dokonuje też zestawienia zagrożeń i korzyści płynących ze zjawiska. Tę część pracy zamyka podrozdział porównujący trendy w Państwie Środka z sytuacją innych części świata. Zawarte w nim obserwacje, podparte danymi statystycznymi opracowanymi przez fundację Billa i Melindy Gates pozwoliły na sformułowanie oceny statusu płatności elektronicznych w krajach rozwiniętych i rozwijających się. W trzecim rozdziale autorka przygląda się perspektywom dalszego rozwoju rynku i kształtowania się w Chinach tzw. „społeczeństwa bezgotówkowego". Zastanawia się także, czy pozostałe kraje, takie jak np. Szwecja czy Polska, dążą do podobnego stanu, jakie niesie on ze sobą zagrożenia, a jakie szanse dla przyszłych pokoleń. Zasadniczą część pracy zamyka podsumowanie, w którym autorka zawarła własną opinię na temat zjawiska, wypracowaną w trakcie wieloaspektowych badań. Całości dopełnia bibliografia, streszczenia w języku polskim, angielskim i chińskim, indeks oraz spis ilustracji.

Zagadnienie, które autorka podejmuje w niniejszej pracy, jest zjawiskiem nowym, nieopisanym jeszcze w obszerniejszych publikacjach, dlatego większość wykorzystanych

źródeł to doniesienia prasowe, w dużej mierze prezentowane w Internecie. Zawarte w poszczególnych rozdziałach dane wskazują na znaczną dynamikę rozwoju technologii płatności elektronicznych. Liczba użytkowników dedykowanego im oprogramowania rośnie w tempie kilkunastu, a nawet kilkuset milionów rocznie. Jedynie dostępne w sieci artykuły nadążają za zmianami i udostępniają aktualne, rzetelne informacje. Przy omawianiu czynników powodujących rozwój płatności elektronicznych w Państwie Środka, autorka odwołuje się głównie do źródeł chińskojęzycznych z Chińskiej Republiki Ludowej. Natomiast pisząc o zagrożeniach z nich wynikających, przytacza informacje z artykułów publikowanych poza Chinami, przede wszystkim anglojęzycznych. Wszystkie fotografie, poza przypadkami indywidualnie opisanymi, są dziełami autorki.

Przytoczone w pracy chińskie pojęcia zostały zapisane zgodnie z systemem transkrypcji języka mandaryńskiego Hanyu Pinyin. Ich oryginalną postać przedstawiono w formie obowiązujących w Chińskiej Republice Ludowej znaków uproszczonych. Zostały one umieszczone w nawiasach, bezpośrednio po przytoczonym terminie. Mogą również znajdować się w przypisach wyjaśniających znaczenie konkretnego słowa lub zwrotu.

Wykaz skrótów:

ChRL – Chińska Republika Ludowa
LBC – Ludowy Bank Chin
CNY – Chinese Yuan
QR – Quick-Response
PIN – Personal Identification Number
CEO – Chief Executive Officer
PKB – Produkt Krajowy Brutto

Rozdział 1: Płatności w Chinach: Rys historyczny i stan obecny

1.1. Ewolucja środków płatniczych

Pierwszymi pieniędzmi, które pojawiły się w Państwie Środka, były muszelki kauri (宝贝科 *bǎobèikē*). Zaczęto ich używać już w czasach dynastii Shang[1](Rodziński 1974:24). Muszelki prawdopodobnie pochodziły z basenu morza południowo – chińskiego, albo oceanu indyjskiego i nie występowały na terenie Chin, dlatego były bardzo rzadkie, handel nimi znajdował się pod ścisłą kontrolą (Chinasage 2016).

Fot. 1: Muszelki kauri, pochodzące ze zbiorów Muzeum Numizmatyki Chińskiej (中国钱币博物馆 *Zhōngguó Qiánbì Bówùguǎn*) w Pekinie.

Nieco później, bo w czasach Zachodniej Dynastii Zhou[2], pojawiły się pieniądze metalowe w kształcie motyki (布币 *bùbì*). Początkowo miały stylizowane rączki z otworkami, ale po okresie Walczących Królestw[3] nabrały bardziej spłaszczonego kształtu. Występowały one w państwach Wei, Han, Zhao i pobliskich terenach.

[1] Dynastia Shang (商朝 *Shāngcháo*, 1766-1027 p.n.e.) – pierwsza historycznie potwierdzona dynastia chińska. Została założona po okresie panowania wpół legendarnej dynastii Xia (夏朝 *Xiàcháo*). Kultura w trakcie panowania dynastii Shang stała na wysokim poziomie.

[2] Zachodnia Dynastia Zhou (西周 *Xī Zhōu*, 1100-771 p.n.e.) – dynastia sprawująca władzę przed okresem Walczących Królestw, cechowała ją względna stabilizacja polityczna.

[3] Walczące Królestwa (战国 *Zhànguó*, 475-221 p.n.e.) – okres walki 7 królestw o supremację: Chu (楚 *Chǔ*), Han (韓 *Hán*), Qi (齐 *Qí*), Qin (秦 *Qín*), Wei (魏 *Wèi*), Yan (燕 *Yān*) oraz Zhao (赵 *Zhào*).

Fot.2: Zdjęcie pieniędzy w kształcie motyki eksponowanych w Muzeum Numizmatyki Chińskiej (中国钱币博物馆 *Zhōngguó Qiánbì Bówùguǎn*) w Pekinie.

W czasach Wiosen i Jesieni[4] i Walczących Królestw, w państwach Qi, Zhao, Yan oraz na terenach północnych względem państw Yan i Zhao, zamieszkanych przez ludy spoza chińskiego kręgu cywilizacyjnego, rozpowszechniły się pieniądze w kształcie noża (刀币 *dāobì*).

Fot.3: Różne rodzaje pieniędzy w kształcie noża eksponowane w Muzeum Numizmatyki Chińskiej (中国钱币博物馆 *Zhōngguó Qiánbì Bówùguǎn*) w Pekinie.

Na terenie państwa Qin (秦 *Qín*) jeszcze w czasach Walczących Królestw zaczęto używać okrągłych pieniędzy (圆币 *yuánbì*). Po zjednoczeniu Państwa Środka i ustanowieniu dynastii Qin (221-207 p.n.e.) przez Pierwszego Cesarza Dynastii Qin (秦始皇帝 *Qínshǐ Huángdì*) pieniądze zostały ujednolicone. Zgodnie z ówczesnym „Dekretem monetarnym" (金布律 *Jīnbù Lǜ*), monety typu *ban liang*[5] zyskały status oficjalnej waluty i zaczęto je wybijać na całym terytorium Chin[6].

Kształt tych monet przypomina zawiera w sobie bogatą symbolikę – okrąg oznacza niebo, a kwadrat w środku ziemię. Okazały się one bardzo praktyczne, ponieważ można je było nosić nawleczone na sznurek. Obecnie archeolodzy wykopują dużo okazów, które mimo wielu lat pod ziemią są wciąż w bardzo dobrym stanie. (Baidu Baike 2018).

---

[4] Wiosny i Jesienie (春秋 *Chūnqiū*, 770- 476r. p.n.e.) – okres rozbicia Chin na ponad 100 małych dzielnic, zakończony wyłonieniem się 7 państw.

[5] Ban liang (半两 *bàn liǎng*), tj. 'pół lianga' – liang to jednostka wagi dawniej równa 31,25 grama, a obecnie 50 gramom.

[6] Fragment na podstawie opisów w Muzeum Numizmatyki Chińskiej w Pekinie.

Fot.4: Wygląd monety *ban liang* (Qian & Guo 1980:104).

Pierwsze wzmianki o papierowych pieniądzach pochodzą z dynastii Song[7]. Banknoty o nazwie *jiaozi* (交子 *jiāozi)* najpierw pojawiły się w regionie dzisiejszego Sichuanu[8] (Dai&Chen 2006:002).

Więcej na temat banknotów napisał Marco Polo, który trafił do Państwa Środka w czasach dynastii Yuan[9]. Wspominał on:

> „I wszystkie te papierowe pieniądze robione są z taką powagą i namaszczeniem, jakby to było złoto lub srebro czyste, gdyż na każdym z nich kilku urzędników do tego wyznaczonych podpisuje swe nazwisko i wytłacza swą pieczęć, i gdy to przez wszystkich wykonane zostanie, najwyższy mincarz, ustanowiony przez cesarza, zanurza swą pieczęć w cynobrze i pieczętuje nią pieniądz, tak że kształt pieczęci odbija się na nim cynobrową czerwienią; taka moneta ma pełną wartość. Każde zaś fałszerstwo karane jest śmiercią (Czerny 1953: 176)."

Wtedy właśnie pieniądze papierowe, nazywane *chao* (钞 *chāo*), dotarły również do innych krajów azjatyckich, m.in. do Persji, Japonii i Indii (Dai & Chen 2006: 22). Ekonomia okupowanego przez Mongołów kraju jednak podupadała, nie pomogło jej nawet ożywienie w handlu zagranicznym, ponieważ ten znajdował się w rękach obcych kupców (zwłaszcza z Azji Środkowej). Z powodu niekontrolowanego druku pieniędzy papierowych oraz towarzyszących mu zjawiskom korupcji i łapownictwa, doszło do inflacji oraz całkowitej deprecjacji pieniądza (Rodziński 1974: 286).

W trakcie panowania dynastii Ming[10], a dokładniej w 1375 roku, wprowadzono nowy banknot o nazwie „Cenny Banknot Wielkich Mingów" (大明宝钞 *Dàmíng Bǎochāo*). Funkcjonował on jednak tylko w pojedynczym nominale, co okazało się na tyle niewygodne, że zezwolono na równoległy obieg monet miedzianych. Coraz bardziej intensywny handel z Zachodem powodował stopniowe wyparcie dotychczasowych pieniędzy przez srebro. Po niemal dwóch stuleciach Mingowie próbowali przywrócić banknoty, co ponownie skończyło się wielką inflacją. Z tego powodu papierowe pieniądze znów zniknęły z obiegu i pojawiły się dopiero w czasach nowożytnych, przywiezione przez Europejczyków (Polish.cri 2014).

---

[7] Dynastia Song (宋朝 *Sòngcháo*, 960 r n.e.-1279 r n.e.) panowała po okresie Pięciu Dynastii i Dziesięciu Królestw, a przed dynastią Yuan. Dzieli się ją na Północną i Południową dynastię Song.

[8] Sichuan (四川 *Sìchuān*) – prowincja w środkowo-południowych Chinach.

[9] Dynastia Yuan (元朝 *Yuáncháo*, 1279-1368 n.e.) została założona przez Mongołów. Podboju Państwa Środka dokonał Kubilaj-chan, wnuk twórcy imperium mongolskiego Dżyngis – chana.

[10] Dynastia Ming (明朝 *Míngcháo*, 1368-1644 r n.e.) to ostatnia narodowa dynastia chińska. Założycielem i pierwszym cesarzem Ming'ów był Zhu Yuanzhang (朱元璋 *Zhūyuánzhāng*).

Fot.5: *Jiaozi* (交子 *jiāozi*) z czasów dynastii Song (Dai & Chen 2006:004).

1.2. Charakterystyka yuana

Yuan (元 *Yuán*, w języku polskim można spotkać się czasem z zapisem „juan"), zwany inaczej renminbi (人民币 *Rénmínbì*, dosł. 'pieniądz ludowy'), w skrócie RMB, a także CNY (skrót od angielskiej nazwy Chinese Yuan) lub potocznym mianem kuai (块 *kuài*), a oznaczany symbolem ¥, po raz pierwszy pojawił się w obiegu 1 grudnia 1948 roku, czyli jeszcze przed oficjalnym ogłoszeniem powstania Chińskiej Republiki Ludowej. Wygląd nowego pieniądza zmieniał się wraz z emisją drugiej serii w roku 1955, trzeciej w 1962, czwartej w 1987 oraz piątej, jak dotąd ostatniej, w 1999 roku (Chiu 2017). Kontrolę nad oficjalnym środkiem płatniczym sprawuje utworzony w 1948 roku Ludowy Bank Chin (中国人民银行 *Zhōngguó Rénmín Yínháng*), odpowiedzialny również za zarządzanie rezerwami złota oraz rezerwami walutowymi. Kierownictwo LBC jest wybierane przez przewodniczącego ChRL [11] oraz Ogólnochińskie Zgromadzenie Przedstawicieli Ludowych[12].

Jeden CNY to w przeliczeniu 0,53 PLN, 0,15 USD i 0,12 EUR (XE Currency Converter, stan z dnia 23.01.2018). Od chwili zainicjowania przez Chiny na początku lat 80' polityki intensywnego rozwoju eksportu pojawiają się liczne oskarżenia pod adresem rządu ChRL o sztuczne utrzymywanie zaniżonego kursu yuana w stosunku do amerykańskiego dolara (Gwiazda 2015).

[11] ChRL – skrót od nazwy Chińska Republika Ludowa.

[12] Ogólnochińskie Zgromadzenie Przedstawicieli Ludowych (全国人民代表大会 *Quánguó Rénmín Dàibiǎo Dàhuì*) to parlament Chińskiej Republiki Ludowej, utworzony w 1954 roku.

Pojedynczy yuan dzieli się na dziesięć jiao (角 *jiǎo*), kolokwialnie mao (毛 *máo*), a każde jiao na dalsze dziesięć fenów (分 *fèn*). W obiegu występują monety o wartości 1, 2 i 5 fenów, 1 i 5 jiao oraz 1 yuana. Najmniejsze nominały banknotów to 1 i 5 jiao, kolejne obejmują wielokrotności yuanów: 1, 5, 10, 20, 50 i 100.

Na awersach obecnych form banknotów 1 i 5 jiao umieszczono emblemat Chińskiej Republiki Ludowej, a na rewersach twarze reprezentantów chińskich mniejszości etnicznych, odpowiednio dwóch mężczyzn i dwóch kobiet. Awersy wszystkich pozostałych nominałów przedstawiają popiersie Mao Zedonga[13]. Różnią je natomiast awersy, na których umieszczono ryciny najsłynniejszych punktów krajobrazowych i obiektów w ChRL: 1 yuan – miasto Hangzhou (杭州 *Hángzhōu*), 5 yuanów – Góra Tai (泰山 *Tàishān*) w prowincji Shandong (山东 *Shāndōng*), 10 yuanów – Trzy Przełomy (三峡 *Sānxiá*) rzeki Yangcy (长江 *Cháng Jiāng*) w Chinach Centralnych, 20 yuanów- rzeka Li (漓江 *Lí Jiāng*) w Guilin (桂林 *Guìlín*), 50 yuanów – pałac Potala (布达拉宫 *Bùdálā Gōng*) w Tybecie (西藏 *Xīzàng*), 100 yuanów – Wielka Hala Ludowa (人民大会堂 *Rénmín Dàhuìtáng*) w Pekinie (北京 *Běijīng*). Inaczej niż w przypadku banknotów, na monetach dominują motywy kwiatowe. Na rewersie jednego jiao znajduje się orchidea, pięciu jiao lotos, a jednego yuana chryzantema.

Fot.6: Zdjęcie yuana z pierwszej serii, fotografia egzemplarza o ze zbiorów Muzeum Numizmatyki Chińskiej (中国钱币博物馆 *Zhōngguó Qiánbì Bówùguǎn*) w Pekinie.

1.3. Wprowadzenie do płatności elektronicznych

Wyjaśnienie pojęcia płatności elektronicznych wymaga uprzedniego zdefiniowania, czym jest płatność sama w sobie. Według *Słownika Języka Polskiego* jest to: „obowiązek regulowania zobowiązań pieniężnych w określonym terminie" (Słownik Języka Polskiego PWN 2004). Natomiast chińskie opracowanie „Płatności i rozliczenia elektroniczne" podaje: „pojęcie płatności posiada 3 warstwy znaczeniowe: rodzaj zachowania polegający na przeprowadzeniu płatności, zapłata za pewnego rodzaju produkt oraz forma rekompensaty lub wynagrodzenia"

[13] Mao Zedong (毛泽东 *Máo Zédōng*, ur. 26 grudnia 1893 roku w Shaoshan, zm. 9 września 1976 roki w Pekinie) – chiński polityk, przywódca kraju w latach 1949- 1976, szef biura politycznego oraz Przewodniczący Komitetu Politycznego Komunistycznej Partii Chin (中国共产党 *Zhōngguó Gòngchǎndǎng*) i główny ideolog maoizmu.

(Zhou 2009: 1). Słownik *Collins* definiuje natomiast płatności elektroniczne jako: „płatności cyfrowe dla transakcji dokonywanych przez Internet" (Collins Dictionary 2014). Można w takim razie określić, że jest to płatność dokonywana za pomocą dowolnego urządzenia elektronicznego, posiadającego dostęp do Internetu.

1.3.1 Zhifubao i narzędzia oferowane przez Weixina

Według najnowszych doniesień chińskiej prasy, płatności dokonywane przez telefon za pomocą kodu QR[14] zdominowały już rynek chiński, wypierając prawie całkowicie płatności gotówkowe oraz płatności za pomocą kart płatniczych (Wu 2017:1). Stały się one codziennością mieszkańców Państwa Środka. Obecnie w niemal każdym sklepie, restauracji czy hotelu można zapłacić za pośrednictwem jednej z dwóch największych platform: Alipay albo WeChata.

Fot.7: Logo Alipay

Alipay (支付宝 *Zhīfùbǎo*) jest jedną z największych firm oferujących usługi płatności za pośrednictwem urządzeń mobilnych. Powstała 8 lutego 2014 roku, jako członek kierowanej przez Jack'a Ma (马云 *Mǎ Yún*) grupy Alibaba (阿里巴巴 *Ālǐbābā).* Do tej pory nawiązała współpracę z ponad 1800 bankami (w kraju i zagranicą) oraz operatorami kart płatniczych Visa i MasterCard. Funkcjonuje w bliskim powiązaniu ze internetowym portalem sprzedażowym Taobao[15], należącym do tej samej grupy. Alipay posiada 520 milionów zarejestrowanych użytkowników[16].

Fot.8: Logo płatności przez WeChata

Płatności przez WeChata[17] (微信支付 *Wēixìn Zhīfù*) są integralną funkcją rzeczonej aplikacji, wydanej w 2011 roku przez grupę Tencent (腾讯 *Téngxùn).* WeChat nazywany jest

[14] Kod QR (Quick-Response) został opracowany przez japońskie przedsiębiorstwo Denso-Ware w 1996 roku, pozwala na kodowanie znaków należących do różnych alfabetów oraz symboli określonych przez użytkownika.
[15] Taobao (淘宝 *Táobǎo*) jest to największy chiński serwis zakupów online oferujący produkty sprzedawane przez osoby fizyczne i firmy.
[16] Zgodnie z informacją na oficjalnej stronie firmy: <https://intl.alipay.com> [5.02.2018].
[17] WeChat to angielska nazwa Weixin'a.

także „aplikacją od wszystkiego", ponieważ posiada wiele zintegrowanych funkcji, pomocnych w życiu codziennym[18]. Został stworzony przez Zhang Xiaolong'a (张小龙 *Zhāng Xiǎolóng*), nazwę zaś zawdzięcza Ma Huateng'owi (马化腾 *Mǎ Huàténg*)[19]. WeChat posiada ponad 900 milionów zarejestrowanych użytkowników (Millward 2017).

Podstawowym narzędziem oferowanym przez WeChat jest „Portfel" (钱包 *qiánbāo*), tj. indywidualne konto użytkownika, które można połączyć z rachunkiem bankowym – do marca 2016 roku zrobiło to 300 mln użytkowników (Sun 2016). Ponadto, dostępna jest również funkcja „czerwona koperta" (红包 *hóngbāo*). Została ona zaprezentowana w 2014 roku na Święto Wiosny[20] i nawiązuje do tradycji dawania dzieciom właśnie czerwonych kopert wypełnionych pieniędzmi[21]. Funkcja ta umożliwia przesyłanie podarków pieniężnych wraz z krótkimi życzeniami. Odbiorca nie wie, jaka suma znajduje się w „kopercie" przed jej otwarciem. Kiedy jednak nie przyjmie się transferu, albo nie otworzy się koperty w ciągu 24 godzin, kwota wraca do właściciela.

Alipay i WeChat Pay (微信支付 *Wēixìn Zhīfù*) rywalizują ze sobą. W 2017 roku liczba osób korzystających z produktów grupy Tencent przekroczyła liczbę użytkowników aplikacji oferowanej przez Alibabę (600 mln użytkowników przeciwko 520 milionom użytkowników). Jednak to właśnie Alipay zajmuje 55% chińskiego rynku płatności elektronicznych, podczas gdy WeChat Pay zajmuje 37% (Aveni & Roest 2017: 3-4).

[18] Za pomocą aplikacji WeChat, poza podstawowym narzędziem umożliwiającym przesyłanie wiadomości, można jeszcze m.in. prowadzić rozmowy wideo, zamawiać taksówkę, doładowywać telefon, kupować bilety kolejowe i lotnicze, a także rezerwować miejsce w hotelu.

[19] Założyciel, przewodniczący i CEO (z ang. Chief Executive Officer) grupy Tencent.

[20] Święto Wiosny (春节 *chūnjié*) jest najważniejszym chińskim świętem. Nazywa się je również mianem „Chińskiego Nowego Roku". Ma ono ruchomy termin, ponieważ datę wyznacza się według kalendarza lunarnego.

[21] Mowa o tzw. „pieniądzach noworocznych" (压岁钱 *yāsuìqián*). Czerwony kolor koperty symbolizuje szczęście.

Rozdział 2: Czynniki rozwoju i rola płatności elektronicznych

2.1. Powody popularności płatności elektronicznych w Państwie Środka

O rozpowszechnieniu płatności elektronicznych w Państwie Środka decydują następujące czynniki: problem fałszywych banknotów, wygoda, niższe koszty obsługi oraz popularność i wielofunkcyjność aplikacji mobilnych. To właśnie na nie najczęściej wskazują uczestnicy ankiet (cf. rys. 9).

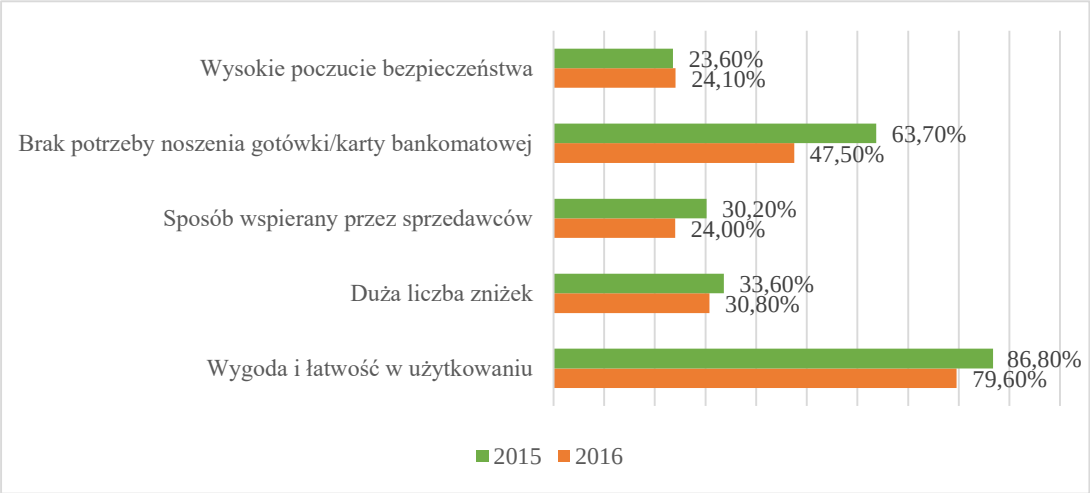

Rys.1: Przykładowe powody stosowania płatności mobilnych przez użytkowników (Chen 2017).

Problem podrabianych banknotów istniał od momentu ich wynalezienia[22]. Mimo licznych wysiłków, procederu nie udało się wykorzenić również w Chinach Ludowych. Zdarza się nawet, że fałszywe pieniądze można wyciągnąć z bankomatu (Bower 2017). Skala zjawiska wymusza

[22] Zachował się nawet opis sprawy z 1183 roku, w którym mowa jest o złapaniu fałszerza. Chodzi o tekst „Zbiór mistrza Zhu" (朱子大全 *Zhūzi dàquán*) autorstwa Zhu Xi (朱熹 *Zhū Xī*) z czasów dynastii Song. Dziewiętnasty zwój jest opisem przestępstw, których miał się dopuścić urzędnik Tang Zhongyou (唐仲友*Táng Zhòngyǒu*). Wykorzystywał on rzemieślnika Jiang Hui (蒋辉*Jiǎng Huī*) do produkcji matryc. Ów rzemieślnik był mistrzem w rzeźbieniu matryc drukarskich, więc potrafił stworzyć z drewna gruszy dokładną imitację dowolnego banknotu. W ciągu sześciu miesięcy wydrukował on ponad 2600 sztuk. Tylko dziesięć dni zajęło mu wykonanie jednej matrycy. Fałszerze nie mieli jednak łatwego życia, gdy zostali złapani za podrabianie czekała ich kara śmierci (Wikisource 2018).

na większości instytucji powszechne stosowanie urządzeń do weryfikacji banknotów, prywatni handlowcy również uczą się, w jaki sposób rozpoznać falsyfikaty. Do nierzadkich należą sytuacje, kiedy płacąc za usługę należy umieścić pieniądze w kopercie podpisanej imieniem i nazwiskiem, aby jeżeli któryś z banknotów miałby okazać się nieprawdziwy, można było zwrócić się do danej osoby o rekompensatę[23]. Dlatego właśnie pieniądze cyfrowe wydają się o wiele bezpieczniejszą opcją. Aplikacje, takie jak WeChat i Alipay, oferują dużą ilość zabezpieczeń. Każda płatność wymaga wprowadzenia zdefiniowanego przez użytkownika 6- cyfrowego kodu PIN[24], później otwiera się i zapisuje plik stanowiący potwierdzenie dokonanego zakupu (Guo 2017). Obie ze wspomnianych firm twierdzą także, że chronią dane kupujących i nigdy ich nie przekazują ani nie sprzedają. Przy dokonywaniu płatności podczas zakupów na platformie Taobao, pieniądze trafiają do sprzedawcy dopiero po potwierdzeniu odbioru towaru. Jest on informowany o wpłynięciu kwoty na konto poprzez ukazanie się na ekranie komunikatu, czasem w towarzystwie określonego sygnału dźwiękowego bądź głosu lektora czytającego ilość zaksięgowanych pieniędzy. Oszczędza to czas potrzebny na wizytę w banku w celu sprawdzenia stanu konta[25]. Kupując rzeczy przez Internet unika się też stania w długich kolejkach oraz nie traci się środków finansowych potrzebnych na dojazd do sklepu. Takie rozwiązanie jest szczególnie przydatne podczas zakupu biletów kolejowych, zwłaszcza w okresie Święta Wiosny[26] lub tzw. Złotego Tygodnia[27], a także biletów na wydarzenia rozrywkowe i kulturalne.

Kolejnym powodem popularności e-pieniędzy jest wygoda w ich użytkowaniu. Transakcja trwa kilkanaście sekund, nie trzeba martwić się, czy wystarczy drobnych, a nawet nosić przy sobie portfela (China Daily 2017). Nie trzeba również wypłacać pieniędzy z konta, aby z nich korzystać. Można za pomocą aplikacji przesłać je na telefon, a później dysponować nimi w postaci mobilnej. W trakcie wyjścia ze znajomymi do restauracji warto skorzystać z rozliczenia w formie rachunku dzielonego, można też przelać komuś określoną kwotę za pomocą transferu, albo funkcji „czerwona koperta". Przesłanie pieniędzy, nawet na znaczne odległości trwa bardzo krótko. Ważna jest też funkcja zwrotu pieniędzy do nadawcy (cf. rozdz.1, s.11). Jeśli obdarowany nie przyjmie kwoty w ciągu 24 godzin od jej wysłania, nie dojdzie do dodatkowych komplikacji z tym związanych. Istnieje również opcja przesłania pieniędzy bezpośrednio na konto sprzedawcy poprzez zeskanowanie udostępnionego kodu QR. Dzięki tej funkcji terminale płatnicze przestały być w Chinach niezbędne, do wykonania transakcji

[23] Praktyka stosowana na Pekińskim Uniwersytecie Języków Obcych (北京外国语大学 *Běijīng Wàiguóyǔ Dàxué*) w 2017 roku.

[24] PIN (z ang. Personal Identification Number) to osobisty numer identyfikacyjny służący do autoryzacji. Składa się on z ciągu cyfr. Wykorzystywany jest podczas płatności za pomocą party płatniczej, lub urządzeń mobilnych.

[25] Zgodnie z informacją na stronie aplikacji, dostępną pod adresem: <https://cshall.alipay.com/lab/help_detail.htm?help_id=211402> [18.04.2018].

[26] Podczas Święta Wiosny występuje zjawisko *chunyun* (春运 *chūnyùn*), czyli wyjątkowego zatłoczenia w transporcie. Wynika ono z faktu, że na Święto Chińskiego Nowego Roku Chińczycy wracają do swoich domów, położonych często bardzo daleko od miejsca pracy.

[27] Złoty Tydzień (黄金周 *huángjīnzhōu*) to 7-dniowe okres urlopowy, związany z Chińskim Świętem Narodowym (国庆节 *Guóqìngjié*). Zaczyna się 1 października. W tym czasie transport i miejsca turystyczne są szczególnie zatłoczone.

wystarczy bowiem telefon komórkowy albo wydruk (Cheng 2017). Kody QR można obecnie spotkać w większości sklepów, taksówek, czy miejsc turystycznych, dzięki czemu płatności za ich pośrednictwem są ogólnodostępne.

Poza rynkiem wewnętrznym, WeChat i Alipay próbują wzmocnić swoją obecność za granicą. W krajach takich jak Malezja, Singapur, Francja, Wielka Brytania, USA, czy Kanada, można już znaleźć pojedyncze miejsca, które umożliwiają e-płatności z wykorzystaniem chińskich aplikacji. Wynika to w dużej części z dużej ilości chińskich turystów podróżujących do wymienionych powyżej krajów, jak również modelu strategicznego rywalizujących ze sobą grup Tencent i Alibaba.

Fot.9: Zdjęcie obrazujące możliwość płatności za pomocą Alipay w Teatrze Szekspirowskim w Londynie, maj 2018.

Komfort rozliczeń elektronicznych powoduje, że coraz więcej punktów handlowych odmawia przyjmowania gotówki. Na ulicach wielkich miast pojawiają się osoby żebrzące, które zamiast wystawionego przed sobą pudełka na pieniądze, kładą kartkę z wydrukowanym kodem QR (fot. 11). Jest to bardziej efektywna metoda, ponieważ często można usłyszeć od przechodniów, że nie mają przy sobie gotówki, jednakże większość nosi telefon z założonym kontem na WeChacie lub Alipay. Ostatnio znaczną popularność zyskały programy rozrywkowe, których gospodarze chodzą po ulicach i pytają ludzi, czy mają ze sobą gotówkę. W przypadku, kiedy pytana osoba nie nosi ze sobą portfelu, albo nie ma w nim żadnych pieniędzy, wygrywa określoną kwotę[28].

[28] Przykładem takiego programu jest „Przepraszam koleżanko – ankieta uliczna" (拜托啦学妹·街头实验 *Bàituōla xuémèi·jiētóu shíyàn*). Uczestnicy ankiety, którzy nie posiadają ze sobą gotówki, wygrywają kwotę 801 yuanów. Jest on emitowany głównie za pomocą Internetu - odcinki są dostępne na popularnych platformach takich jak Weibo, czy QQ. Odcinek dostępny na stronie: <https://m.weibo.cn/status/4136056049117765?wm=3333_2001&from= 1083293010&sourcetype=weixin&featurecode=newtitle> [18.04.2018].

Fot.10: Żebrak zbierający pieniądze za pomocą kodów QR. W ciągu jednego dnia zarobił 300 yuanów (CHYXX 2017).

Aplikacje typu WeChat i Alipay nie byłyby tak popularne, gdyby nie fakt, że rejestracja i używanie oferowanych przez nie funkcji jest darmowe[29]. Nie posiadają również innych limitów, czy ograniczeń, więc każda osoba posiadająca nowszy model telefonu z dostępem do Internetu może sobie pozwolić na dowolne z nich korzystanie. Ponadto często pojawiają się akcje rabatowe, dzięki którym można zaoszczędzić więcej pieniędzy. W sklepach często napotyka się wywieszone kody QR, których zeskanowanie powoduje promocyjną obniżkę ceny zakupów. Podane rozwiązania są także ekologiczne, ponieważ nie wymagają pociągają za sobą nadmiernego zużycia surowców naturalnych, takich jak: drewno (banknoty), stopy metali (monety). Ograniczają również przenoszenie drobnoustrojów. Rzeczone aplikacje są też proste w obsłudze, a założenie konta również nie przysparza problemów. Wynikająca z powyższego powszechność narzędzi mobilnych jest kolejnym ważnym czynnikiem, który sprawił, że Chińczycy chętnie korzystają z płatności elektronicznych. Większość znanych programów występuje więc w wielu wersjach, dedykowanych dla konkretnych modeli smartfonów. Mają one wbudowane w system czytniki kodów.

Telefon to już nieodłączna część codziennego życia, bez niego nie można wysłać wiadomości głosowej[30] do przyjaciela, zamówić DiDi[31], czy też sprawdzić na Amap[32], jakie jest najszybsze połączenie metra, pociągu lub autobusu. Dlatego posiadanie narzędzi oferowanych przez Tengxun, czy grupę Alibaba, wpisuje się w ogólnokrajowy trend, jest też postrzegane jako bardzo postępowe i nowoczesne rozwiązanie (Chen 2017). Wielu Chińczyków uważa posługiwanie się telefonem w celu uregulowania rachunku za powód do dumy. Cyfryzacja codziennego życia ma bowiem świadczyć o dynamice rozwoju ich ojczyzny. Zwolennicy tego rodzaju płatności twierdzą, że Chiny wyprzedzają pod tym względem inne części świata, takie jak Europa czy Stany Zjednoczone, które do niedawna stanowiły symbole nowoczesności. Zwolennicy płatności przez telefon twierdzą także, że tego typu rozwiązania prowadzą do zwalczania przestępczości, terroryzmu oraz prowadzą do zmniejszenia się liczby osób celowo

[29] Jedynym wyjątkiem jest fakt, że za transfer kwoty powyżej 1000 yuanów z Wechat'a na konto bankowe aplikacja pobiera 0,1% kwoty (inne funkcje takie jak „czerwone koperty" i transfer pieniędzy do innych użytkowników wciąż pozostają bezpłatne).

[30] Na Wechacie można przesyłać wiadomości tekstowe, jak i głosowe.

[31] Didi Chuxing (滴滴出行 *Dīdī Chūxíng*), aplikacja podłączona do Wechat'a, służąca do zamawiania taksówek.

[32] Amap (高德地图 *Gāodé Dìtú*) – chiński odpowiednik GoogleMaps.

unikających płacenia podatków (Financial Times Chinese, 2016). W ten sposób można zbudować bardziej harmonijne i bezpieczne społeczeństwo, wspierając również rodzime marki.

2.2. Zagrożenia płynące z usług oferowanych przez WeChata i Alipay

Pomimo wymienionych wcześniej zalet, korzystanie z płatności elektronicznych wiąże się również z wieloma zagrożeniami, takimi jak: zwiększenie kontroli państwa, możliwość dokonania kradzieży cyfrowych, kwestie wątpliwej niezawodności smartfonów (słaba bateria, częste usterki), braku zasięgu, czy coraz poważniejszego problemu uzależnienia obywateli od telefonów komórkowych i ich podatności na zabiegi socjotechniczne stosowane przez wielkie korporacje.

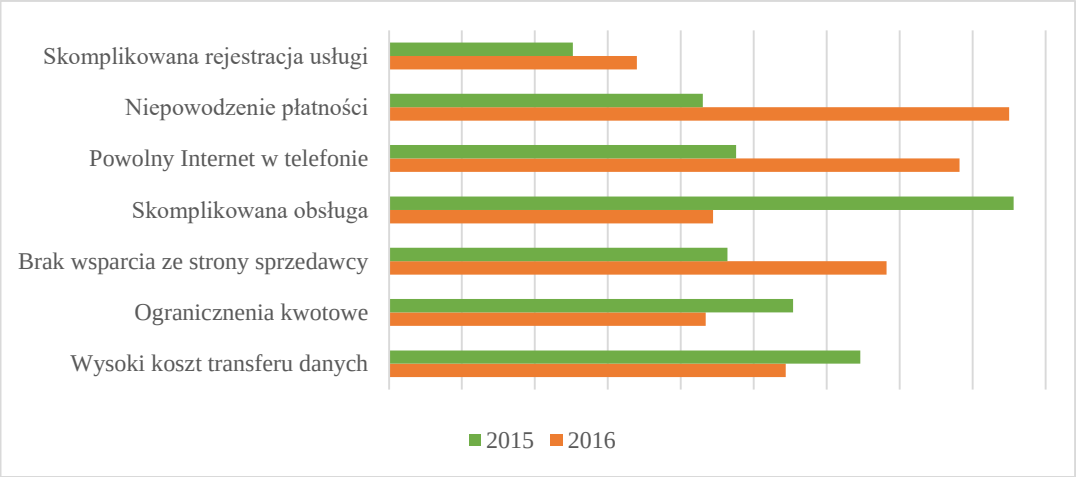

Rys.2: Przykładowe powody do obaw względem płatności mobilnych podawane przez Chińczyków (Chen 2017)

Do istotnych zagrożeń wynikających z rosnącej popularności systemów płatności mobilnych zaliczają się kwestie ochrony danych oraz bezpieczeństwa. Wiele osób przypuszcza, że istnieją powiązania między WeChat'em a rządem chińskim, przez co ten drugi posiada pełny dostęp do poufnych informacji o klientach portalu. Android Authority opublikował artykuł o oskarżeniach kierowanych pod adresem rzeczonej aplikacji (Rutnik 2017). Same kody QR nie budzą również zaufania, ponieważ za ich pomocą może dochodzić do oszustw. Nowocześni kieszonkowcy podmieniają kody, albo umieszczają na nich złośliwe oprogramowanie, i w ten sposób wyłudzają pieniądze od nieświadomych użytkowników (Du Xiao 2017).

Kolejną kwestią, która budzi kontrowersje, jest wciąż dyskusyjna niezawodność smartfonów, szczególnie względem gotówki i kart bankomatowych. W najnowszych modelach bateria rzadko wytrzymuje dłużej niż jeden dzień, co więcej często występują liczne usterki. Ponadto telefon można równie łatwo jak portfel zniszczyć i zgubić. Pojawia się też problem dostępu do Internetu, często ograniczonego zasięgiem, drogiego i powolnego. Wiele sklepów w stolicy Państwa Środka, z uwagi na wysokie ceny wynajmu powierzchni handlowych, znajduje się na piętrach podziemnych. W takich miejscach, z powodu braku dostępu do sieci, płatność komórką jest bardzo utrudniona, czasem wręcz niemożliwa. Dlatego w niektórych okolicznościach gotówka zdaje się prostszym wyjściem.

Ponadto, płatności elektroniczne wzmagają problem uzależnienia społeczeństwa od telefonów. Podróżując po Chinach, autorka często orientowała się, że jest jedyną osobą w danym przedziale metra lub pociągu, która zamiast spoglądać w telefon, czytała książkę, czy spędzała czas spoglądając przez okno. Te osobiste spostrzeżenia potwierdzają wyniki badań. Według najnowszych analiz Business Insider, w rankingu najbardziej uzależnionych od telefonów społeczeństw świata Chińczycy plasują się na drugim miejscu. Zgodnie z wynikami badań statystycznych, przeprowadzonych na grupie odbiorców w wieku powyżej 16 lat, przeciętny użytkownik poświęca codziennie 3 godziny i 3 minuty na korzystanie z telefonu komórkowego (The Chongqing Morning Post 2017).

Fot. 11: Zdjęcie własnego autorstwa wykonane w pekińskim metrze w styczniu 2018 roku, ilustrujące problem uzależnienia mieszkańców Chin w różnym wieku od smartfonów.

Oprócz wymienionych zagadnień, masowe korzystanie z tego typu aplikacji wzmacnia pozycję potentatów rynku elektronicznego, co prowadzi to do powstawania gigantycznych koncernów, posiadających niemal monopol na określony rodzaj usług. Przy starciu z tak wielkimi grupami, mniejsze lub dopiero powstające marki mają wielki problem, aby się przebić i trafić do konsumentów. Powiększa to również przepaść między bogatymi, a biednymi. Dysproporcja finansowa jest również jednym z wielu problemów, z którym Chiny muszą się zmagać (Financial Times 2016).

2.3. Chiny na tle reszty świata

Obserwacja najnowszych trendów w Państwa Środka pozwala odnieść wrażenie, że przoduje ono w kwestii płatności elektronicznych. Czy tak jest w rzeczywistości? Na wysunięcie obiektywnych wniosków pozwalają wyniki badań przeprowadzone przez The Global Findex [33].

[33] Badania obejmują osoby pełnoletnie i dotyczą źródeł ich dochodów, metod oszczędzania, pożyczania pieniędzy oraz zarządzania ryzykiem. Są one sponsorowane przez Fundację Billa i Melindy Gates. Ukazują się cyklicznie od 2011 roku. Dostępne na: <http://globalfindex.worldbank.org/node> [25.042018].

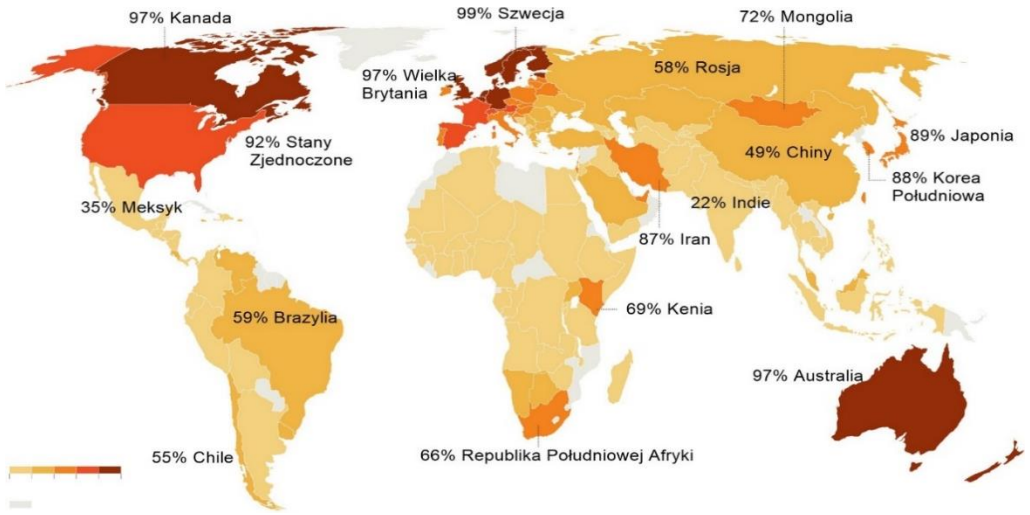

Rys. 3: Statystyki opublikowane w 2014 roku, badające procent dorosłych, którzy wykonali albo odebrali transakcje bezgotówkowe (Popper & Gates & Almukhtar 2017).

Zgodnie z powyższą mapą, Chiny osiągnęły wynik na poziomie 49%, czyli mniej od wybranych państw azjatyckich (Japonia 89%, Korea Południowa 88%, czy nawet Mongolia 72% i Rosja 58%), Australii (97%), krajów europejskich (najwyższe wyniki: Szwecja 99% i Wielka Brytania 97%) oraz Stanów Zjednoczonych (92%) i Kanady (97%). Przedstawione wyniki nie prezentują jednak częstotliwości dokonywania płatności elektronicznych, a jedynie ilość dorosłych, która miała kiedykolwiek z nimi styczność. Warto też dostrzec fakt, że większość osób korzystających z płatności bezgotówkowych korzysta z kart kredytowych lub debetowych, a nie operacji przez telefon. Najwyższą liczbą płatności mobilnych w 2014 roku mogła poszczycić się Kenia, gdzie 69% osób dorosłych wykonało lub odebrało transakcje bezgotówkową, z czego 55% to były płatności przez telefon. Autorzy raportu zwrócili przy tym uwagę na olbrzymi potencjał aplikacji grup Alibaba i Tencent.

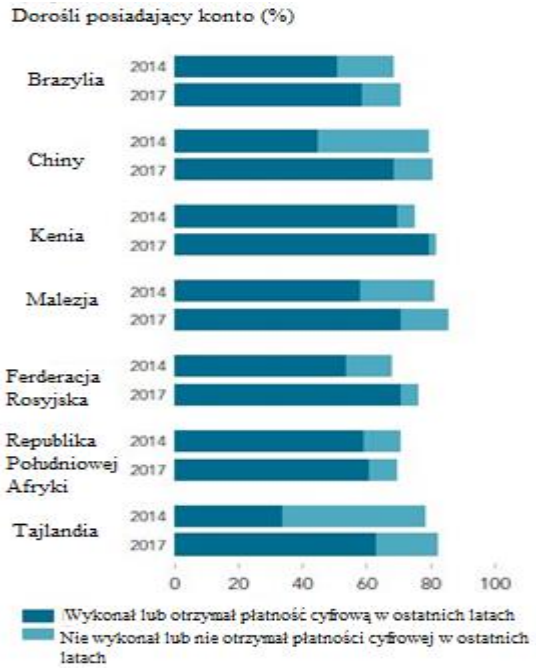

Rys.4: Wzrost liczby dorosłych wykonujących cyfrowe operacje na kontach bankowych w gospodarkach rozwijających się w latach 2014 – 2017 (Demirgüç-Kunt & Klapper & Singer & Ansar & Hess 2017:57).

Zgodnie z wykresem, wśród obywateli krajów rozwijających się nieznacznie wzrosła liczba osób dysponujących kontem bankowym. W ciągu ostatnich kilku lat znacznie bardziej powiększyło się grono wykonujących lub otrzymujących płatności za pomocą metod elektronicznych. Ów trend jest szczególnie widoczny w Chinach, a także Tajlandii, gdzie wskazane wartości zwiększyły się ponad 20%. Wyniki Kenii w dalszym ciągu pozostają zdecydowanie najwyższe, osiągając aż 80%. W tym samym czasie, pozostałe kraje, poza Brazylią, przekraczają próg 60%. Mając jednak na względzie populację wymienionych państw, najwięcej dorosłych posługujących się płatnościami cyfrowymi jest właśnie w Państwie Środka.

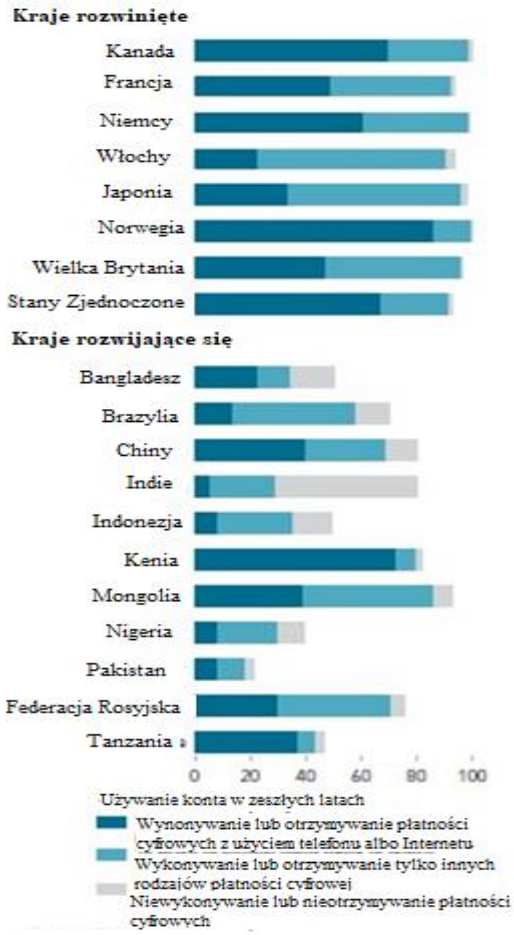

Rys.5: Porównanie transakcji za pośrednictwem kont bankowych, przez telefon lub Internet w krajach rozwiniętych i rozwijających się w roku 2017 (Demirgüç-Kunt & Klapper & Singer & Ansar & Hess 2017:60).

Z podanego wykresu wynika, że liczba dorosłych korzystających z płatności cyfrowych jest wyższa w krajach rozwiniętych, niż w rozwijających się. Niektóre kraje pretendujące do miana przodujących gospodarek, w tym Chiny, Kenia, Mongolia czy Rosja, zaczynają jednak zbliżać się do wyników państw takich jak Kanada, Francja, Japonia etc. Natomiast dorośli mieszkańcy m.in. Pakistanu, Indii, bądź Nigerii nie wykonują i nie odbierają tak często transakcji elektronicznych. Widać również jak ważną rolę w wymienionych gospodarkach pełnią operacje mobilne oraz internetowe. W większości powyższych krajów inne rodzaje płatności cyfrowych są stanowią również duży procent transakcji. Natomiast poza Indiami, nie ma w tym zestawieniu innego państwa, w którym osoby niewykonujące lub nieotrzymujące tego typu operacji stanowią dominującą grupę.

Rozdział 3: Najnowsze tendencje i możliwe kierunki rozwoju

3.1 Droga ku społeczeństwu bezgotówkowemu

Od kilku lat coraz szerzej dyskutuje się o koncepcji społeczeństwa bezgotówkowego. Zakłada ona całkowite zastąpienie gotówki rozliczeniami elektronicznymi, takimi jak płatności mobilne, płatności kartą, czy płatności internetowe. Rozwiązania te mają stać się na tyle powszechne, aby stosowanie pieniędzy papierowych i monet nie było już dłużej potrzebne. Zwolennicy w technologiach elektronicznych widzą większe bezpieczeństwo, efektywność, szybkość i wygodę (Jiang 2014), a także narzędzie do walki z szarą strefą, łapownictwem, terroryzmem czy pospolitymi przestępstwami (Financial Times Chinese 2016). Wiele krajów, w tym również Polska, stara się popularyzować płatności elektroniczne, by zmniejszyć deficyt budżetowy, a także liczbę oszustów próbujących w różny sposób obejść obowiązek płacenia podatku VAT (Płaczkiewicz 2018).

Realizacja tak nakreślonych celów przebiega w różnym tempie w poszczególnych rejonach świata. Prof. Niklas Arvidsson z Królewskiego Instytutu Technologicznego w Sztokholmie szacuje, że pierwszym w pełni zinformatyzowanym społeczeństwem ma zostać Szwecja, i to już po 2030 roku. Podobny kierunek rozwoju obrały również Chiny. Niektórzy obserwatorzy optymistycznie przewidują, że w Państwie Środka już za 4 lata noszenie ze sobą portfela będzie zbędne (Cheng 2017). Wprowadzenie tego modelu miałoby mieć miejsce już w 2022 roku, czyli jeszcze wcześniej niż w wiodącej w płatnościach cyfrowych Szwecji.

Wachlarz zachęt i środków perswazji, stosowanych względem obywateli, jest bardzo szeroki: wprowadza się limity rozliczeń gotówkowych, rozwija i zwiększa ilość usług bezgotówkowych oraz łączy je z mediami społecznościami. Do skrajnych przypadków ograniczenia obiegu gotówki należy sytuacja, do której doszło w Indiach wieczorem 8 listopada 2016 roku, kiedy premier Narendra Modi niespodziewanie ogłosił, że stanowiące 86% gotówki w obiegu stracą swoją wartość wraz z końcem dnia. Wycofano banknoty o nominale 1000 i 500 rupii, a zamiast nich wprowadzono nowe, nie były one jednak wydane w dostatecznej ilości. Jako, że kraj nie był przygotowany na tak gwałtowną zmianę, decyzja wywołała duży chaos w kraju[34].

[34] Prawdopodobnym powodem tego zamieszania było przetransferowanie wartych miliardy dolarów utajnionych zasobów gotówkowych do oficjalnej gospodarki oraz uderzenie w działających przeciwko Indiom islamistycznych rebeliantów. Opozycja zarzuca, że decyzja o demonetyzacji wpłynęła w znaczący sposób na spowolnienie gospodarki, spowodowała śmierć ok. 100 osób, tysiące osób straciło pracę, negatywnie wpłynęła na rolnictwo. Jednakże stronnicy premiera twierdzą, że odnieśli zamierzone skutki, ponadto decyzja ta utorowała drogę do zwiększenia cyfryzacji w kraju. Mieszkańcy Indii pomimo faktu, że musieli stać w przez wiele dni w kolejkach, wciąż darzą Modiego zaufaniem (Kopańko 2016).

Pierwsze ze wspomnianych wyżej sposobów promocji rozliczeń elektronicznych, tj. limit rozliczeń bezgotówkowych, polega na wyznaczeniu określonej kwoty, powyżej której prowadzenie transakcji przy pomocy banknotów i bilonu jest są niedozwolone. Rozwiązanie to jest stosowane w wielu państwach europejskich, m.in. Grecji (1500 €), Włoszech (1000 €), Francji (1000 €) i Hiszpanii (2500 €). W Polsce zostało wprowadzone w 2017 roku, a kwotą graniczną jest obecnie 15 tys. złotych. W Chinach obowiązuje natomiast limit ilości gotówki wypłacanej z bankomatów przez posiadaczy zagranicznych kart bankomatowych. Mogą pobrać kwotę nie wyższą niż 15 tys. dolarów rocznie (Leng 2017).

Fot.12: E-biletomat[35].

Za dążeniami polityków do zwiększenia udziału transakcji bezgotówkowych podąża dynamiczny rozwój związanych z nimi branż. Promowane rozwiązania zależą od typów płatności preferowanych przez rządy: za pośrednictwem kart lub mobilnych. W ramach pierwszego modelu zwiększa się ilość terminali, urządzeń, np. biletomatów w transporcie publicznym, uznających transakcje kartami, a równocześnie zmniejszana jest liczba miejsc, gdzie płatność gotówką jest akceptowana. Dla przykładu, w pekińskim metrze w styczniu 2018 roku powstały specjalne biletomaty, w których płaci się za pomocą kodu QR.

Coraz częściej zamiast informacji „płatność tylko gotówką", można zobaczyć komunikat „płatność tylko kartą". Podobne rozwiązania pojawiły się już w strefach kibica tworzonych podczas Mistrzostw Europy w piłce nożnej w Polsce w 2012 roku, a także termach,

[35] E-biletomat (网络取票机 *wǎngluò qǔ piào jī*), fotografia wykonana 29 stycznia 2018 roku na stacji Pekińskie Zoo (北京动物园 *Běijīng Dòngwùyuán*).

akwaparkach oraz imprezach masowych, np. Open'er Festival w Gdyni, na których można było płacić wyłącznie kartami zbliżeniowymi albo specjalnymi opaskami płatniczymi. W Chinach, poza usługami, dla których przewidziano wyłącznie płatności przez telefon, czyli np. rowerami miejskimi: ofo[36] i mobike[37], czy zakupami internetowymi za pośrednictwem platform takich jak Taobao, Tmall.com [38] czy JD.com[39], potentaci pokroju Alibaba i JD.com prowadzą sieci nowoczesnych sklepów stacjonarnych opartych na technologiach handlu elektronicznego – Hema[40] i 7Fresh.

Drugi model, tj. wspieranie płatności mobilnych, polega na rozpowszechnianiu coraz nowocześniejszych i wszechstronnych narzędzi czy oprogramowania. W 2017 roku Alipay wprowadziło nową funkcję umożliwiającą przelew gotówki bezpośrednio na konto sprzedawcy za pomocą kodu QR (cf. rozdz. 2, s. 14-15). Niedługo potem podobne rozwiązanie zaczęła stosować także konkurencja giganta kierowanego przez Jack'a Ma. WeChat również umożliwił stosowanie tego narzędzia. Jest ono bardzo funkcjonalne, ponieważ mali przedsiębiorcy nie muszą nabywać specjalnych urządzeń. Rolę terminala płatniczego, czytnika i kasy fiskalnej może pełnić zwykły telefon komórkowy. Kolejnym udogodnieniem umożliwiającym wykorzystanie płatności mobilnych na szerszą skalę jest łączenie ich z popularnymi komunikatorami. W Chinach, z uwagi na funkcjonują tam Złotą Tarczę[41], zapotrzebowanie na serwis w rodzaju Facebook'a zaspokaja WeChat, osiągając wpływy porównywalne do zagranicznego pierwowzoru. Znaczna część Chińczyków założyła już na nim swoje konta (cf. rozdz. 1, s. 11), które, w przeciwieństwie do najbardziej popularnych rozwiązań stosowanych poza Państwem Środka, są od razu podpięte do określonych telefonów lub numerów aparatów komórkowych. Dodanie funkcji płatności nie stanowi już zatem żadnego wyzwania. Wystarczy tylko podać numer karty, tak by od razu uzyskać możliwość przesyłanie i odbieranie pieniędzy mobilnie. Nie trzeba również, zajmując kolejne obszary pamięci RAM, instalować na urządzeniach nowych aplikacji. Z tego właśnie powodu, coraz większa część chińskiej populacji decyduje się na stosowanie funkcji usług bankowych oferowanych przez firmę Tencent. W latach 2013-2016 liczba transakcji dokonywanych za pomocą niepowiązanych

[36] Ofo (ofo 小黄车 *Xiǎo Huáng Chē*) to firma założona w 2014 roku w Pekinie.

[37] Mobike (摩拜单车 *Móbài Dānchē*) – największy konkurent ofo w branży rowerów miejskich.

[38] Tmall.com (天猫 *Tiānmāo*) to strona internetowa oferująca handel detaliczny na zasadzie B2C (buisness-to-consumer), należy do grupy Alibaba.

[39] JD.com (京东 *Jīngdōng*) - firma założona przez Richarda Liu (刘强东 *Liúqiáng Dōng*) jest głównym konkurentem Taobao i Tmall.com w dziedzinie handlu elektronicznego. JD.com w swoim rozwoju stawia głównie na nowe technologie oraz zastępuje pracowników przez roboty. Jest to obecnie jeden z największych portali e- commerce w Chinach.

[40] Hema (盒马鲜生 *Hémǎ Xiānshēng*)

[41] Złota Tarcza (金盾工程 *Jīndùn Gōngchéng*) to chiński system cenzury i inwigilacji Internetu. W jego skład wchodzi Wielka Chińska Zapora Sieciowa (防火长城 *Fánghuǒ Chángchéng*), która blokuje dostęp do wybranych serwerów Zachodnich na terenie Chin Kontynentalnych. Z tego powodu największe amerykańskie serwisy, takie jak Google, Facebook, Twitter czy Youtube są zablokowane. Funkcjonują więc odpowiedniki tych serwisów, m.in. Baidu (百度 *Bǎidù*), Sina Weibo (新浪微博 *Xīnlàng Wēibó*), Youku (优酷 *Yōukù*) i wspomniany wcześniej WeChat.

z bankiem aplikacji mobilnych w Chinach w latach 2013 – 2016 wzrosła z 3,77 miliarda do 97 miliarndów, zwiększając corocznie poziom o 195% (China Tech Insights 2017).

Na zwiększenie popularności płatności mobilnych wpływają strony i artykuły o charakterze ekonomicznym, a także chińska propaganda przedstawiająca w jasnym świetle błyskawiczny rozwój technologiczny, w którym pieniądz elektroniczny zajmuje ważne miejsce. Ponadto, sieci handlowe angażują się w wydarzenia pokroju Dnia Singla[42] oraz Dnia Bez Gotówki[43]. Podczas tych cyklicznych wydarzeń opłaca się robić zakupy za pomocą aplikacji Alipay i WeChat, ponieważ przewidziane są duże rabaty, można też wygrać duże sumy pieniężne.

3.2 Potencjalne niebezpieczeństwa wynikające z wdrożenia modelu społeczeństwa bezgotówkowego

Obok wymienionych w poprzednim podrozdziale zalet powszechnej dostępności rozliczeń bezgotówkowych, pewne ich aspekty mogą budzić uzasadnione obawy. Przede wszystkim, technologie cyfrowe umożliwiają pogłębienie kontroli ze strony państwa, a śledzenie dokonywanych operacji do pewnego stopnia odbiera obywatelom prywatność. Nie tylko chiński rząd stara się stopniowo zmniejszać udział papierowego pieniądza w rynku. Zaangażowane w podobne działania rządy tłumaczą się chęcią oszczędności. Tadeusz Kościński, wiceminister rozwoju w latach 2015-2018, a od roku 2018 wiceminister inwestycji i rozwoju, uważa że koszty związanego z obsługą tradycyjnych środków płatniczych w Polsce sięgają aż 1% PKB, czyli 17 mld złotych rocznie (Gazeta Prawna 2017). Z tego powodu, Ministerstwo Cyfryzacji rozpoczęło realizację programu „Od papierowej do cyfrowej Polski", którego celem jest rozwój tzw. „e-państwa" oraz cyfryzacja gospodarki. W ramach tego programu zainicjowano 11 „strumieni prac", m.in. „Strumień Zwiększenia Obrotu Bezgotówkowego", mający za zadanie zwiększyć akceptowalność bezgotówkowych form płatności, a także poszerzyć zakres wypłat świadczeń w formie bezgotówkowej (Płaczkiewicz 2018). Chiny Kontynentalne wdrażają płatności cyfrowe w zupełnie inny sposób. Alipay oferuje bowiem funkcję Zhima Xinyong[44], która oferuje kredyt w wysokości zależnej od oceny wiarygodności obywatela. Brana jest pod uwagę między innymi terminowość płacenia

[42] Dzień Singla (光棍节 *Guānggùnjié* albo 双十一 *Shuāng Shíyī*) ma miejsce 11.11, czyli dnia kiedy spotykają się wyłącznie samotne jedynki. Od 2009 roku na ten dzień wiele sklepów internetowych przygotowuje specjalne promocje. To jedno z największych świąt handlowych na świecie zapoczątkowała platforma sprzedażowa Alibaba.

[43] Dzień Bez Gotówki (无现金日 *wú xiànjīn rì*) to wydarzenie organizowane od 2015 roku przez Weixina. Podczas robienia zakupów za pomocą tej aplikacji można wygrać określone sumy pieniężne, składające się z cyfry 8. Największą wygraną jest 888 yuanów.

[44] Zhima Xinyong (芝麻信用 Zhīma Xìnyòng), zwany po angielsku Sesame Credit.

rachunków za wodę, pąd i media, a także dotrzymywanie umów. Obecnie z tej usługi korzysta już ponad 200 milionów Chińczyków[45].

Obserwując proces budowy społeczeństwa bezgotówkowego, warto zwrócić uwagę na zmianę nastrojów opinii publicznej w kraju, które obecnie przoduje w dziedzinie cyfryzacji, a mianowicie w Szwecji. Z najnowszych doniesień prasy wynika, że coraz więcej obywateli tego państwa podchodzi sceptycznie do kwestii nowoczesnych metod rozliczeń. Riksbank przy okazji konsultacji z Ministerstwem Finansów w sprawie dostępu do kont bankowych z podstawowymi funkcjami, domagał się również prawnego zabezpieczenia interesów klientów w zakresie obsługi gotówkowej. Oznacza to, że szwedzki bank centralny chce prawnie zagwarantować dostęp do gotówki (Gawin 2016). Społeczeństwo Państwa Środka wydaje się być pozytywnie nastawionym do całkowitego oparcia się na nowych technologiach, co więcej, nie sygnalizuje negatywnych aspektów całkowitego pozbycia się pieniędzy papierowych. W Internecie i w prasie dominują entuzjastyczne opinie.

W wielu krajach, gdzie płatności bezgotówkowe są już codziennością, wprowadza się ujemne stopy procentowe. Z tego powodu, przechowywanie pieniędzy na rachunku bankowym wiąże się z dodatkowymi kosztami. Przy stopniowym wycofywaniu z użycia banknotów o dużych nominałach, klienci instytucji finansowych nie mają jednak innego wyjścia niż dalej korzystać z ich usług. Ujemne stopy procentowe zostały wprowadzone m.in. w Danii, Szwecji, Japonii, czy Szwajcarii[46]. Stopy procentowe w Państwie Środka utrzymują się na niskim, ale wciąż dodatnim poziomie, dzięki czemu Chińczycy nie muszą płacić bankom za pożyczanie im pieniędzy. Również z tego powodu są bardziej przychylnie nastawieni do budowy społeczeństwa bezgotówkowego, niż obłożeni ujemnymi stopami procentowymi Szwedzi (cf. rodz. 3, s. 25).

Kolejnym aspektem wymagającym rozważenia jest bezpieczeństwo finansów państwa. Gospodarka chińska wydaje się dobrze zabezpieczona na wypadek globalnego kryzysu finansowego z kilku powodów. Po pierwsze, yuan nie jest w pełni wymienialny na inne waluty, w związku z czym wahania wartości innych walut nie mają bezpośredniego przełożenia na jego wartość. System bankowy w Chinach jest w dużej mierze sterowany przez państwo, co ułatwia podporządkowanie go politycznym potrzebom i utrzymywanie zaniżonego kursu wymiany (cf. rozdz. 1, s. 9). Istnieją również ograniczenia dotyczące transferu kapitału z Chin. Każdy obcokrajowiec może dziennie wymienić posiadane yuany na równowartość 500 dolarów amerykańskich (Biuro Pomorskie 2017). Restrykcji doświadczają zachodnie firmy (Izba Handlowa Unii Europejskiej w Chinach 2015). W przypadku kryzysu byłoby im bardzo trudno wyprowadzić pieniądze poza ChRL. Lista obostrzeń obejmuje także osoby prywatne, które nie

[45] Informacje wyświetlane przez aplikację w trakcie rejestracji usługi przez użytkownika [6.06.2018].

[46] W ciągu ponad trzystu lat historii banków centralnych, sytuacja, w której coraz więcej krajów decyduje się na takie rozwiązanie ma miejsce po raz pierwszy. Banki centralne obniżają stopy procentowe, kiedy spodziewają się recesji lub wstrząsów na rynkach finansowych, licząc, że dzięki temu uda się zwiększyć akcję kredytową, ustabilizować rynki, osłabić krajowe waluty, a dzięki temu wzmocnić popyt i zaufanie do gospodarki. W praktyce jednak polityka ujemnych stóp do tej pory przyniosła bardzo ograniczone efekty. Akcja kredytowa stoi w miejscu, ożywienie gospodarcze nie nadchodzi, a inflacji nie widać nawet na horyzoncie. Sytuacji tej nie zmieniają ani historycznie niskie stopy procentowe, ani zwiększenie tzw. "dodruku" czyli ilościowego luzowania (Kluska 2016).

mogą inwestować na zagranicznych giełdach papierów wartościowych (Li Zhichuan 2017). Ewentualny upadek znaczącej korporacji na Zachodzie nie wpłynie więc na chińską gospodarkę. Co więcej, Chińczycy posiadają własny system kart kredytowych, zwany UnionPay[47]. W sytuacji jeżeli Visa albo MasterCard zbankrutują, sytuacja w Chinach Kontynentalnych pozostanie stabilna.

Czy chińska gospodarka jest równie dobrze przygotowana na globalną katastrofę systemów informatycznych? Jeżeli Internet przestanie działać, w jaki sposób dotknie to w pełni uzależnionych od płatności mobilnych mieszkańców Państwa Środka? Nie bez znaczenia pozostaną chińskie rezerwy złota, które według ostatnich oficjalnych danych z 7 listopada 2016 roku sięgają 1842,6 ton. Wielu specjalistów uważa jednak, że udostępnianie przez stronę chińską oficjalne raporty Chińczyków nie mają nic wspólnego z rzeczywistością. Twierdzą oni, że tych ton może być dużo więcej (Kalwasiński 2017). Ponadto, do łask może wrócić barter, tj. bezgotówkowa wymiana usług. W Chinach przyjmuje ona często formę „praca za jedzenie" i jest praktykowana do dzisiaj[48].

[47] China UnionPay (中国银联 *Zhōngguó Yínlián*), w skrócie CUP, funkcjonuje na podobnych zasadach co amerykańska Visa i Mastercard.

[48] Problem taniej siły roboczej w Chinach przybiera różną formę: od pracy niemal niewolniczej z zapewnionymi warunkami bytowania i jedzenia, do pracy za bardzo niskie wynagrodzenie (Gwiazda 2018). Temat ten podejmują najczęściej źródła zachodnie i tajwańskie. Do Europy i Stanów Zjednoczonych docierają czasem listy pracowników, przemycane np. w zabawkach albo butach, w których informują o ciężkich warunkach, dużym wymiarze godzin oraz niskich zarobkach. O takiej sytuacji informowała m.in. Julie Keith z miasta Portland w Oregonie, która znalazła list chińskich robotników w zestawie do dekorowania domu na Halloween (Jiang 2013).

Podsumowanie

Mieszkańcy Państwa Środka już od zamierzchłych czasów stosowali różne rodzaje pieniędzy: wyrabiane z muszelek, metalowe czy wreszcie papierowe. W ostatnich latach z coraz częściej korzystają z elektronicznych środków płatniczych. Te ostatnie stanowią ważny sektor gospodarki, podlegający bardzo szybkim przemianom. Wiodące aplikacje, takie jak WeChat i Alipay, cieszą się wsparciem rządu ChRL, a oferujące tego typu usługi firmy odnotowują olbrzymie przychody. O popularności płatności elektronicznych decyduje głównie nie polityka, a duża wygoda w korzystaniu z nich. Niestety, pociągają też za sobą np. wzrost uzależnienia społeczeństwa od telefonów i Internetu. Te ciemniejsze strony nowoczesnych technologii są w Chinach najczęściej przemilczane. Ponadto, wydaje się, że technologie, które miały za zadanie ułatwiać ludziom życie i zbliżać ich do siebie, choćby poprzez umożliwienie kontaktu na duże odległości i przyśpieszenie pewnych procesów, m.in. wysyłki pieniędzy, wpływają na wzrost tempa życia i zwiększenie poziomu stresu. Dobrą ilustracją zjawiska jest sytuacja z pociągu, w którym każdy siedział wpatrzony w monitor swojego smartfonu, a kontakt z drugim człowiekiem wydawał się niemożliwy (cf. rozdz. 2, s. 18).

Czy wizja społeczeństwa bezgotówkowego stanie się rzeczywistością? W Europie i większości świata pozostaje raczej pieśnią przyszłości. Część ludności patrzy sceptycznie na zachodzące zmiany, jak również na zagrożenia, które ze sobą niosą. Niektóre regiony pozostają w tyle za postępem technologicznym, ich infrastruktury elektroniczne nie są jeszcze gotowe na przejęcie kluczowej roli w procesie płatności. Natomiast w państwie takim, jakim są Chiny, wizja ta nie wydaje się zbyt odległa. Przywołane w pracy dane dot. tamtejszego rynku transakcji mobilnych, wskazują, że przybliża się wielkimi krokami.

Chociaż wprowadzenie rozwiązań cyfrowych niezaprzeczalnie ma wiele zalet, nie można bagatelizować zagrożeń, jakie za sobą pociągają. Co więcej, niektóre z potencjalnych zagrożeń trudno dokładnie przewidzieć. Wizja społeczeństwa całkowicie uzależnionego od systemu bankowego, z absolutną kontrolą obiegu pieniądza i możliwością wprowadzania negatywnych dla gospodarki ujemnych stóp procentowych oraz permanentną inwigilacją przywodzi na myśl ponurą optykę powieści Orwella. Ponadto, co stanie się, gdy wszystkie oszczędności życia obywateli będą zgromadzone na elektronicznym koncie bankowym, a system przestanie działać? Wszystkie nowoczesne i postępowe rozwiązania przestaną być wtedy cokolwiek warte i być może powtórzy się sytuacja z Indii, gdzie ludzie zaczęli znowu gromadzić zapasy cennych kruszców, nastąpił również powrót do wymiany bezgotówkowej, czyli tzw. barteru.

Bibliografia

Aveni, Tyler [&] Joep Roest 2017. „China's Alipay and WeChat Pay: Reaching Rural Users". *Consultative Group to Assist the Poor* [chiński Alipay i WeChat: docieranie do wiejskich użytkowników]. [online] December. Dostępny na: <http://www.cgap.org/sites/default/files/Brief-Chinas-Alipay-and-WeChat-Pay-Dec-2017.pdf> [9.02.2018].

Baidu Baike 2018. *Banliang* 半两 [online] Dostępny na: <https://baike.baidu.com/item/半两/3701734?fr=aladdin> [24.04.2018].

Biuro Pomorskie 2017. *Wymiana walut*. [online] Dostępny na:< http://www.biuropomorskie.pl/pl/faq/wymiana-walut> [07.06.2018].

Bower, Jeffrey 2017. „I spent counterfeit money in China. You'll never guess where it came from... ". *Linkedin*. [płaciłem fałszywymi pieniędzmi w Chinach. Nie zgadniecie skąd pochodziły…]. [online] 21 sierpnia. Dostępny na: <https://www.linkedin.com/pulse/i-spent-counterfeit-money-china-youll-never-guess-where-jeffrey-bower/> [8.04.2018].

Cheng Jie 2017. *Zhifubao zhengshi shangxian shouqianma* 支付宝正式上线收钱码 [Zhifubao oficjalnie wprowadza kod do otrzymywania pieniędzy]. [online] 1 marca. Dostępny na: <http://www.xinhuanet.com/tech/2017-03/01/c_1120546440.htm> [05.05.2018].

Chen Cheng 陈诚 2017. *Yi Zhifubao, Weixin weili shendu pouxi yidong zhifu APP youquedian* 以支付宝、微信为例深度剖析移动支付 APP 优缺点 [analiza wad i zalet płatności mobilnych na przykładzie Zhifubao i płatności przez Weixin'a]. [online] Dostępny na: <http://www.mpaypass.com.cn/news/201703/20122325.html> [18.04.2018].

Chinasage 2016. *History of Chinese Currency* [historia waluty chińskiej]. [online] Dostępny na: <http://www.chinasage. info/money.htm> [6.02.2018].

China Tech Insights 2017. *Mobile payment usage in China Report* [online] Dostępny na: <https://www.ipsos.com/sitesdefault/files/ct/publication/documents/2017-08/Mobile_payments_in_China-2017.pdf> [06.06.2018].

CHYXX 2017. *Qigai ye jingen shidai chaoliu* 乞丐也紧跟时代潮流 [żebracy również są na bieżąco]. [online] Dostępny na: <http://www.chyxx.com/news/2017/0220/495943.html> [18.04.2018].

Collins Dictionary 2014. *Definition of 'e-payment'* [definicja płatności elektronicznych]. [online] Dostępny na: < https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/e-payment> [9.02.2018].

Demirgüç-Kunt, Asli [&] Leora Klapper [&] Dorothe Singer [&] Saniya Ansar [&] Jake Hess 2017. *The Global Findex Database 2017 Measuring Financial Inclusion and the Fintech Revolution*. Waszyngton: The World Bank.

Du Xiao 2017. *Zhizuo jiandan qipian xing qiang zhuanjia xiangjie ruhe ezhi she erweima fanzui* 制作简单欺骗性强 专家详解如何遏制涉二维码犯罪 [oszustwa stają się coraz prostsze, eksperci wyjaśniają w jaki sposób zapobiegać wyłudzeniom z użyciem kodów QR]. [online] Dostępny na: < http://www.china.com.cn/shehui/2017-05/31/content_40929679.htm> [02.05.2018].

Financial Times 2016. *China income inequality among world's worst* [nierówność chińskich przychodów wśród najwyższych na świecie]. [online] Dostępny na: <https://www.ft.com/content/3c521faa-baa6-11e5-a7cc-280dfe875e28> [21.04.2018].

Financial Times Chinese 2016. *Quxiao xianjin de haochu* 取消现金的好处 [zalety zniesienia gotówki]. [online] Dostępny na: <http://m.ftchinese.com/story/001066164?archive> [18.04.2018].

Dai Jianbing 戴建兵 [&] Chen Xiaorong 陈晓荣 2006. *Zhongguo Zhibi Shihua* 中国纸币史话 [historia chińskiej waluty]. Tianjin 天津: Baihua Wenyi Chubanshe 百花文艺出版社.

Gawin, Mateusz 2016. „Szwecja już nie chce społeczeństwa bezgotówkowego". *Bankier.pl* [online] 21 marca. Dostępny na: <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Szwecja-juz-nie-chce-spoleczenstwa-bezgotowkowego-7344921.html> [27.05.2018].

Gazeta Prawna 2017. *Kościński: Gotówka jest wielkim obciążeniem dla gospodarki, rocznie kosztuje 17 mld zł* [online] 13 kwietnia. Dostępny na: < http://www.gazetaprawna.pl/artykuly/1034952,koscinski-gotowka-jest-wielkim-obciazeniem-dla-gospodarki-rocznie-kosztuje-17-mld-zl.html> [06.06.2018].

Guo Kai 2017. *China's mobile payment era: Costs and benefits* [online] Dostępny na: <http://www.chinadaily.com.cn/china/2017-05/11/content_29295024.htm> [18.04.2018].

Gwiazda, Adam 2018. „Niewolnicza praca w Chinach to wciąż rzeczywistość. I nic nie zapowiada, żeby miało się to zmienić" *Forsal.* [online] 3 kwietnia. Dostępny na:<http://forsal.pl/ drukowanie/1113617> [07.06.2018].

Gwiazda, Adam 2015. „Umiędzynarodowienie chińskiego yuana". *Portal geopolityka*. [online] 15 października. Dostępny na: <http://geopolityka.org/analizy/adam-gwiazda-umiedzynarodowienie-chinskiego-juana> [6.02.2018].

Izba Handlowa Unii Europejskiej w Chinach 2015. *Position paper 2015/2016* [online] lipiec. Dostępny na: < https://www.eusmecentre.org.cn/sites/default/files/European%20Business%20in%20China%20Position%20Paper%202015-2016_en.pdf> [07.06.2018].

Jiang Haiyan 2014. *Ruidan 2030 nian huo jiang cheng shou ge wu xianjin guojia* 瑞典 2030 年或将成首个无现金国家 [Szwecja w 2030 roku albo później stanie się pierwszym państwem bezgotówkowym]. [online] 14 października. Dostępny na: <https://www.news.cri.cn/gb/42071/2014/10/14/7671s4726485.htm> [04.05.2018].

Jiang Steven 2013. „Chinese labor camp inmate tells of true horror of Halloween 'SOS'" *CNN*. [online] 7 listopada. Dostępny na: <http://edition.cnn.com/2013/11/06/world/asia/china-labor-camp-halloween-sos/index.html> [11.06.2018].

Kalwasiński, Maciej 2017. „Chiny już rok milczą o złocie. Czy zrzucą bombę atomową na światowy system finansowy?" *Bankier.pl* [online] 7 listopada. Dostępny na: <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Chiny-juz-rok-milcza-o-zlocie-Czy-zrzuca-bombe-atomowa-na-swiatowy-sytem-finansowy-7554054.html> [1.06.2018].

Kluska, Dawid 2016. „Jakie mogą być skutki ujemnej stopy procentowej?" *Investio*. [online] 18 maja. Dostępny na: <https://analizy.investio.pl/jakie-moga-byc-skutki-ujemnej-stopy-procentowej/> [27.05.2018].

Kopańko, Karol 2016. „Jak jednym ruchem sparaliżować cały kraj – poradnik prosto z Indii". *Spider's Web*. [online] 18 listopada. Dostępny na: <https://www.spidersweb.pl/2016/11/indie-wymiana-gotowki-paraliz.html> [05.05.2018].

Leng Sidney 2017. *China puts US$15,000 annual personal cap on overseas bank card withdrawals*. [online] Dostępny na: <http://www.scmp.com/news/china/economy/article/2126252/china-puts-us1500-daily-personal-cap-overseas-bank-card> [05.05.2018].

Li Zhichuan 2017. *Zhuanjia: ziben guanzhi zai Zhongguo keneng chixu jiao chang shijian* 专家：资本管制在中国可能持续较长时间 [specjalista: kontrola kapitału w Chinach może potrwać jeszcze stosunkowo długo]. [online] 26 luty. Dostępny na: < http://money.163.com/17/0226/07/CE6D6HHC002581PP.html> [07.06.2018].

Millward, Steven 2017. *WeChat is close to a billion users*. [WeChat zbliża się do osiągnięcia miliarda użytkowników]. [online] 16 sierpnia. Dostępny na: <https://www.techinasia.com/wechat-near-billion-users> [9.02.2018].

Płaczkiewicz, Tadeusz 2018. *Od papierowej do cyfrowej Polski*. [online] Dostępny na: <https://www.gov.pl/cyfryzacja/od-papierowej-do-cyfrowej-polski> [04.05.2018].

Popper, Nathaniel [&] Guilbert Gates [&] Sarah Almukhtar 2017. Will Cash Disappear? [czy gotówka przestanie istnieć?]. *The New York Times* [online] 14 listopada. Dostępny na: < https://www.nytimes.com/interactive/2017/11/14/business/dealbook/cashless-economy.html?module=ArrowsNav&contentCollection=Business%20Day&action=keypress&region=FixedLeft&pgtype=Multimedia> [25.04.2018].

Polish.cri 2014. *Historia o papierowych pieniądzach w Chinach*. [online] Dostępny na: <http://polish.cri.cn/1341/2014/05/16/181s126710.htm> [6.02.2018].

Qian Jiajiu 千家驹 [&] Guo Yangang 郭彦岗 1980. *Zhongguo Huobi Fazhan Jianshi he Biaojie* 中国货币发展简史和表解 [krótka historia rozwoju chińskiej waluty i objaśnienie]. Beijing 北京: 人民出版社.

Rodziński, Witold 1974. *Historia Chin*. Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk: Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich.

Rusticello z Pizy 1299. *Opisanie świata*. Tłum. Anna Ludwika Czerny. Warszawa: Wydawnictwo W.A.B.

Rutnik, Mitja 2017. *WeChat accused of sharing users' personal data with Chinese authorities* [WeChat oskarżony o dzielenie się danymi użytkowników z rządem chińskim]. [online] Dostępny na: <https://www.androidauthority.com/wechat-sharing-personal-data-chinese-authorities-802548/> [25.04.2018].

Słownik Języka Polskiego PWN 2004. *Płatność*. [online] Dostępny na: <https://sjp.pwn.pl/sjp/;2501246> [02.05.2018].

Sun, Eric 2016. *WeChat Pay invests USD 15 M to support its service providers*. [WeChat Pay inwestuje 15 M USD aby wesprzeć dostarczycieli swoich usług]. [online] 22 April. Dostępny na: <http://allchinatech.com/8666-2/> [9.02.2018].

The Chongqing Morning Post 2017. *Lun shouji shangyin, Zhongguoren zhi pai quanqiu dier! Diyi jing shi*… 论手机上瘾，中国人只排全球第二！第一竟是… [jeśli chodzi o uzależnienie od telefonów, Chińczycy są dopiero drudzy w światowym ranking! Pierwsi są…]. [online] Dostępny na: <http://www.cqcb.com/headline/2017-05-29/322101_pc.html> [21.04.2018]

Wikisource 2018. *Hui'an xiansheng zhuwen gong wenji (sibu congkan ben)/juan di shijiu* 晦庵先生朱文公文集 (四部叢刊本)/卷第十九 [zbiór tekstów pana Hui'an, dostojnego Zhu Wen (kolekcja czterotomowa)/dziewiętnasty zwój]. [online] Dostępny na: <https://zh.wikisource.org/wiki/晦庵先生朱文公文集_(四部叢刊本)/卷第十九> [02.05.2018].

Wu, Yiyao 2017. „Mobile hits pay dirt". *China Daily*. 31 lipca. Dostępny na: < http://usa.chinadaily.com.cn/epaper/2017-07/31/content_30305829.htm> [13.06.2018].

Zhou, Hong 周虹 2009. *Dianzi Zhifu yu Jiesuan* 电子支付与结算 [płatności elektroniczne i rozliczenia]. Beijing 北京：Renmin Youdian Chubanshe 人民邮电出版社.

Płatności elektroniczne w Chinach: Tło historyczne, stan obecny i perspektywy rozwoju (streszczenie)

Osoba, której dane jest spędzić dłuższy czas w Chińskiej Republice Ludowej, może odnieść wrażenie, że telefon komórkowy stał się dla obywateli tego kraju najważniejszym, niezbędnym do codziennego życia urządzeniem. Zdominował także sferę płatności. Z roku na rok coraz więcej użytkowników korzysta z usług oferowanych przez aplikacje pokroju WeChata i Alipay. Jaka jest geneza tego zjawiska?

Sposoby realizowania płatności w Chinach przebyły długą ewolucję. Na początku pracy autorka przedstawia zarys historii pieniądza w Państwie Środka. Pokazuje drogę, jaką przeszły od panowania dynastii Shang (1766-1027 p.n.e.) aż do czasów współczesnych. W drugim rozdziale opisuje wady i zalety płatności elektronicznych, jak również porównuje zachodzące zjawiska do reszty świata. Trzeci rozdział dotyczy wizji społeczeństwa bezgotówkowego. Czy wprowadzanie takiego modelu jest szansą rozwoju, czy może zagrożeniem dla obywateli? Lektura niniejszej pracy przybliża obie strony nowoczesnych technologii, ciemną i jasną. Na końcu pracy znajduje się bibliografia, streszczenia w językach: polskim, angielskim i chińskim, spis ilustracji oraz indeks.

Z uwagi na niezwykłą dynamikę podjętej problematyki, autorka w dużej mierze oparła się na najnowszych artykułach publikowanych w Internecie, zarówno chińskich, jak i angielskich oraz polskich.

E-payment in China: Historical background, current state and perspectives of development (streszczenie w języku angielskim)

A person who has spent some time in People's Republic of China may have an impression that the mobile phone has become the most important and indispensable device in daily life of Chinese citizens. Smartphones have dominated the payment domain. Every year more and more people start to use services offered by WeChat and Alipay. What is the origin of this phenomenon?

The ways of making payments have undergone long evolution. At the beginning of the dissertation, this author outlines the history of money in China, beginning from the Shang dynasty (1766 – 1027 BC) up to the modern times. In the second chapter, she describes pros and cons of e-payment, as well as compares the phenomenon with the rest of the world. The third paragraph presents vision of a non-cash society. Is implementation of this model of society a chance of development or is it a threat to the citizens? This study shows both sides of the modern technologies: the bright and the dark one. The bibliography, abstracts in Polish, English and Chinese, a list of illustrations, and the index are found at the end of the thesis.

Due to unusual dynamics of the following subject, the author based her paper mostly on the latest Chinese, English and Polish articles published on the Internet.

中国电子支付市场：历史背景、目前状况和发展趋势
(streszczenie w języku chińskim)

在中国呆过一段时间的人都知道，智能手机已经成为中国人日常生活必备的工具。智能手机已占据了支付业务的大部分份额。越来越多中国人使用微信和支付宝等应用进行交易。这个现象的起源是什么？

本篇论文第一章中，作者介绍从商代（公元前 1766 – 1027）到现代时期，中国货币的历史演变。第二章包括移动支付的利弊分析，此外，还对中国和全球电子支付市场进行比较。第三章中，作者尝试预计未来社会是否会完全放弃使用现金。如果将来能实现“无现金社会”的概念，给人们会带来怎样的正面和负面影响？上述章节对这一问题进行较详细的分析。本论文还包括：前言、总结、索引、参考文献目录以及波兰文、英文和中文的摘要。

本论文的参考文献主要包括最近在网上发布的中文、英文和波兰文资料等。

Spis ilustracji

Fot. 1: Muszelki kauri, pochodzące ze zbiorów Muzeum Numizmatyki Chińskiej (中国钱币博物馆 *Zhōngguó Qiánbì Bówùguǎn*) w Pekinie. 9

Fot.2: Zdjęcie pieniędzy w kształcie motyki eksponowanych w Muzeum Numizmatyki Chińskiej (中国钱币博物馆 *Zhōngguó Qiánbì Bówùguǎn*) w Pekinie. 10

Fot.3: Różne rodzaje pieniędzy w kształcie noża eksponowane w Muzeum Numizmatyki Chińskiej (中国钱币博物馆 *Zhōngguó Qiánbì Bówùguǎn*) w Pekinie. 10

Fot.4: Wygląd monety ban liang (Qian & Guo 1980:104). 11

Fot.5: Jiaozi (交子 *jiāozi)* z czasów dynastii Song (Dai & Chen 2006:004). 12

Fot.6: Zdjęcie yuan'a z pierwszej serii, fotografia egzemplarza o ze zbiorów Muzeum Numizmatyki Chińskiej (中国钱币博物馆 *Zhōngguó Qiánbì Bówùguǎn*) w Pekinie. .. 13

Fot.7: Logo Alipay. Dostępny na stronie:< https://en.wikipedia.org/wiki/Alipay#/media/File: Alipay_logo.png> [12.05.2018]. 14

Fot.8: Logo płatności przez WeChata. Dostępny na stronie: < https://www.bellugg.com/ privillage/wechat-logo_中英_195/> [12.05.2018]. 14

Fot.9: Zdjęcie obrazujące możliwość płatności za pomocą Alipay w Teatrze Szekspirowskim w Londynie, maj 2018. 19

Fot.10: Żebrak zbierający pieniądze za pomocą kodów QR. W ciągu jednego dnia zarobił 300 yuanów (CHYXX 2017). 20

Fot.11: Zdjęcie wykonane w pekińskim metrze w styczniu 2018 roku, ilustrujące problem uzależnienia mieszkańców Chin w różnym wieku od smartfonów. 22

Fot.12: E- biletomat. 26

Rys.1: Przykładowe powody stosowania płatności mobilnych przez użytkowników (Chen 2017). 17

Rys.2: Przykładowe powody do obaw względem płatności mobilnych podawane przez Chińczyków (Chen 2017). 21

Rys.3: Statystyki opublikowane w 2014 roku, badające procent dorosłych, którzy wykonali albo odebrali transakcje bezgotówkowe (Popper & Gates & Almukhtar 2017). 23

Rys.4: Wzrost liczby dorosłych wykonujących operacje na kontach bankowych drogą cyfrową w gospodarkach rozwijających się w latach 2014 – 2017 (Demirgüç-Kunt & Klapper & Singer & Ansar & Hess 2017:57). 23

Rys.5: Porównanie transakcji za pośrednictwem kont bankowych, przez telefon lub Internet w krajach rozwiniętych i rozwijających się w roku 2017 (Demirgüç-Kunt & Klapper & Singer & Ansar & Hess 2017:60). 24

Indeks pojęć i nazw własnych przywołanych w pracy

7Fresh 27
Alipay 7, 37, 41
Amap 20
Baidu..... 10, 27, 33
Ban liang..... 10, 11, 41
chao..... 11
ChRL 8
Chunyun 18
Czerwona koperta..... 15, 18
DiDi 20
Dnia Bez Gotówki 28
Dnia Singla 28
Dynastia Ming 11
Dynastia Shang..... 9, 37
Dynastia Yuan 11
Dzień Bez Gotówki 28
Dzień Singla 28
Hema..... 27
Jack Ma..... 14, 27
JD.com..... 27
Kod QR..... 7, 14, 19
LBC 8
Ludowy Bank Chin..... 8, 12
Ma Huateng 15
Mao Zedong..... 13
Marco Polo 11
Mobike..... 27
Muszelki kauri..... 9, 41
Narenda Modi 25
Ofo 27
Ogólnochińskie Zgromadzenie Przedstawicieli Ludowych 12
Okres Walczących Królestw.....9
Open'er Festival.....27
pekińskie zoo.....26
pekińskie zoo (stacja metra).....26
Pieniądze w kształcie motyki.....10, 41
Pieniądze w kształcie noża.....10, 41
Pinyin (transkrypcja).....8
Prof. Niklas Arvidsson.....25
Richard Liu 27
Sesame Credit 28
Sichuan.....11
Sina Weibo.....27
Święto Wiosny 15, 18
Tadeusz Kościński 28
Taobao.....14, 18, 27
The Global Findex 22, 33
Tmall 27
UnionPay.....30
Youku.....27
Zachodnia Dynastia Zhou 9
Zhang Xiaolong.....15
Złota Tarcza 27
Złoty Tydzień.....18